

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ביצה

פרק שני

סוגיה כג: הולדת ריח בשבת וביום טוב

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

© כל הזכויות שמורות למחבר

סוגיה כג: הולדת ריח בשבת וביום טוב

*

רקע

סוגייתנו עוסקת בדין הולדת ריח. בדין זה אין הבדל בין שבת לבין יום טוב.

מקורות

- א. גמ' כב:--כג. "איבעיא להו מהו לעשן... ומידי דהוה אבשרא אגומרי"
 ב. רא"ה ד"ה אמר רב יהודה, "רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו... אבל לא בכלים"
 ד"ה רבא אמר, "... לצורך אוכל נפש"
 ג. הגהות אשר"י סי' כב
 ד. שו"ע סי' תקיא סע' ד ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק כו, כח]

רא"ה ד"ה אמר רב יהודה, רבא אמר
 רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו אפילו על גבי כלי חרס אסור מפני דמוליד ריחא בפירות. ומיהו
 שמואל דשרי לעיל לא חשיב ליה אולודי ריחא אלא בכלים אבל לא באוכלים.
 רבא אמר על גבי גחלת נמי מותר מידי דהוה אבישרא אגומרי. פירוש רבא סבר דעשון פירות
 אכילה ממש חשיבא וכיון שכן מותר, ומשום אולודי ריחא ליכא דלא חשיב טעמא דאולודי ריחא
 בפירות כדפרישנא לעיל, אי נמי חשיב אולודי כיון דסבר רבא דהיינו צורך אוכל נפש גופיה ודאי
 שרי דכן כל מלאכה מותרת לכך כלומר לצורך אוכל נפש.

הסבר הסוגיה

רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור מאי טעמא
 משום דקמוליד ריחא. [גמ' כג.]

רבה ורב יוסף אוסרים לכפות כוס מבושמת על בגד מפני הולדת ריח בבגד. איסור הולדת
 ריח מדרבנן, וניתן להבינו באחת משתי דרכים:
 א. רש"י [ד"ה דקמוליד ריחא]: "המוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה".
 הולדת דבר חדש מוגדרת מדרבנן כמלאכה.

ב. תיקון הכלי. הולדת ריח בבגד ובכלי משפרת אותם, ושיפור הכלי מוגדר כתיקון מנא.
 הרא"ה [ד"ה רבא אמר] מביא שתי דעות מדוע להלכה מותר לעשן הפירות ולא חוששים
 להולדת ריח. או שהולדת ריח באוכלים אינה מוגדרת כהולדת ריח, ורק הולדת ריח בכלים
 אסורה, או שהולדת ריח באוכלים מוגדרת כהולדת ריח, ומותר להוליד ריח בפירות משום
 "אוכל נפש".

נפקא מינה בין שני ההסברים של הרא"ה, האם מותר להוליד ריח בפירות בשבת, לפי
 הדעה הראשונה מותר, ולפי הדעה השנייה אסור, שרק ביום טוב יש היתר של "אוכל נפש".

תורת אמת, ביצה כב-כג.

ניתן להבין ששתי הדעות שמביא הרא"ה תלויות בשתי הדרכים להבין איסור הולדת ריח. אם האיסור משום מלאכה חדשה, אין הכדל בין הולדת ריח בכלים לבין הולדת ריח באוכלים. אם האיסור משום מתקן מנא, ניתן לומר שבאוכלים אין איסור מתקן מנא [אמנם מצאנו בדף יח. איסור "נראה כמתקן כלי" גם באדם. ניתן לחלק ששם האדם "מתוקן" מפני שמעמדו השתנה מטמא לטהור, אבל כאן אין תיקון פירות אלא רק הכשרתם לאכילה].

הרי"ף, הרמב"ם והשו"ע משמיטים דין זה, כנראה שהם סוברים שרבה ורב אשי המתירים לעשן את הפירות, חולקים על רבה ורב יוסף וסוברים שאין איסור הולדת ריח [המגיד משנה (פ"ד ה"ו) סובר שאסור להוליד ריח בשבת וביום טוב, והרמב"ם כלל דין זה באיסור לגמר את הבית ואת הכלים. לא הבנתי דבריו, שמוגמר אסור מפני שעושה בה מלאכת כיבוץ].

סיכום

רבה ורב יוסף אוסרים הולדת ריח בשבת וביום טוב, או מפני שהולדת דבר חדש מהוה מלאכה מדרבנן או מפני שהולדת הריח מתקנת את הבגד והכלי. רבא ורב אשי מתירים הולדת ריח בפירות. הרא"ה סובר שהם מודים לאיסור הולדת ריח, וחולקים רק בפירות. מהרי"ף ומהרמב"ם משמע שרבה ורב אשי חולקים על איסור הולדת ריח.

הלכה

השו"ע משמיט דין הולדת ריח, והרמ"א [סי' תקיא סע' ד] מביאו. מהמשנה ברורה [סי' קכח סקכ"ג] משמע שאין איסור הולדת ריח בגוף אדם, ומותר לאדם לבשם עצמו.